
Informatika u društvenim znanostima

Stručni članak

3:004

009:004

Primljeno: 25. travnja 2002.

**Elektroničke baze podataka
u društvenim i humanističkim znanostima**

IRENA FRIGO-HALTRICH*

Sažetak

Komercijalne baze podataka zbog svoje su profesionalne selektivnosti i standardizirane obrade važan izvor znanstvenih informacija. U ovom radu prikazani su razlozi njihova nastanka i razvoja u smislu tehnoloških i sadržajnih promjena kojima su *on-line* baze podataka bile izložene u svom četrdesetogodišnjem postojanju. Danas se na tržištu pojavljuju proizvođači hostova koji nude čitav niz baza podataka, a hrvatskoj akademskoj zajednici pristup je omogućen preko NSK-a i CARNeta. Obradeni su primjeri pretraživanja najvažnijih *on-line* baza podataka trenutno dostupnih u *web-verziji* (EMERALD, CSA i EBSCO) kao relevantnih elektroničkih izvora informacija iz područja društveno-humanističkih znanosti.

Ključne riječi: komercijalne *on-line* baze podataka, znanstvene informacije, društveno-humanističke znanosti

Vođeni novom paradigmom, znanstvenici usvajaju nove instrumente i istražuju nova mjesta. Što je još važnije, znanstvenici tijekom revolucija vide nove i drukčije stvari i onda kad s uobičajenim instrumentima istražuju mjesta koja su prije već promatrali. Čini se kao da je stručna zajednica iznenada prebačena na neki drugi planet na kojem se poznati predmeti vide u drukčijem svjetlu, a pridružuju im se i predmeti koji su dotad bili nepoznati.

Thomas Kuhn

* Irena Frigo-Haltrich, voditeljica knjižnice Fakulteta političkih znanosti.

Uvod

Nedvojbeno je da danas živimo u informacijskom dobu. Kad je 1970. godine Alvin Toffler objavio svoju knjigu *Šok budućnosti*, gotovo nitko nije povjerovao njegovim upozorenjima da društvo ulazi u eru promjena koje će potpuno izmijeniti sliku svijeta. Većina se tek zadovoljila spoznajom da je utr put novoj znanstvenoj disciplini – futurologiji. No, predviđanje se pokazalo točnim.

“Filozofi znanosti više su puta dokazali da se na jedan zadani zbroj podataka može uvijek postaviti više od jedne teorijske konstrukcije”, napisao je Thomas Kuhn 1962. godine u svojoj knjizi *Struktura znanstvenih revolucija* (Kuhn, 1999.: 87). I doista, uskoro Christopher Evans objavljuje *Kompjutorski izazov*, kasnih sedamdesetih Toffler *Treći val*, Jean-Jacques Servan-Schreiber *Svjetski izazov*, 1982. John Naisbith *Megatrendove*, a 1984. godine Peter B. Scott *Robotičku revoluciju* i budućnost je počela.

Njihova analitička uporišta zasnivala su se na koncepciji prema kojoj pokretačku snagu postindustrijskog društva čini tehnologija, a osnovni društveni sukob nije u odnosu kapitala i rada, nego u odnosu posjednika važnih informacija i znanja u korporacijama te različitih dijelova civilnog društva, tj. građana – potrošača tih informacija. Slične teze iznosili su i drugi teoretičari “postindustrijskog društva”.¹ Eksplozivni rast informacija dovest će do informatičke revolucije koja će se usredotočiti na tehnologije obrade informacija i komunikacija. “Tehnologija se, pak, razvija tako da se aktivno iskušavaju njezine različite mogućnosti kroz rad (*learning by doing*) zbog neprestanog poboljšanja kvalitete i pronalazjenja novih primjena. U tim uvjetima nema hijerarhijski organiziranih tvrtki, nego samo fleksibilnih oblika rada, ugovaranja, suradnje kroz mrežno oblikovani sustav” (Castells, 2000.: 16). Najvažnija strukturna posljedica utjecaja nove informacijske tehnologije na gospodarstvo jest činjenica da osnovnu jedinicu ekonomske organizacije ne čini ni pojedinac, ni obitelj, ni država, nego mreža, odnosno umreženo društvo. Ove teoretske postavke tijekom godina pratio je i usporedni razvoj komunikacijske tehnologije. Ponajprije brzi razvoj mikroprocesora, tj. računala koji je omogućio pohranjivanje i pretraživanje velikog broja podataka, ali i sve veći broj zahtjeva za brzim dolaskom do znanstvenih informacija, omogućili su pojavljivanje prvih baza podataka, “kao zbirke logički organiziranih podataka pohranjenih na strojno čitljivo mediju” (Rowley, 1988.: 5).²

Nastanak i razvoj baza podataka

Polovicom šezdesetih godina 20. stoljeća u SAD-u nastaju prve takve baze uz novčanu potporu vlade za razvoj NASA-inog programa letova u svemir, te naoružavanja koje podupire Ministarstvo obrane u sklopu hladnoratovske politike. Tako društveno-politički razlozi omogućavaju pojavu prva dva velika informacijska servisa

¹ Primjerice Touraine (1980.)

² James Martin bazu podataka definira kao “skup istovrsnih podataka s višestrukom namjenom” (Martin, 1985.: 15).

ili hosta³ – Lockheed Information Systems iz Palo Alta u Kaliforniji proizvodi DIALOG, a SDC (The Systems Development Corporation) iz Santa Monike u Kaliforniji “lansira” host ORBIT. DIALOG do danas ima preko 400, a ORBIT oko 100 različitih baza podataka.

S druge strane, i neprofitne organizacije su eksperimentirale s računalima i stvarale baze podataka koje su sakupljale podatke s pojedinih znanstvenih područja (engl. *discipline-oriented databases*). Tako je Nacionalna medicinska knjižnica SAD-a počela oblikovati svoj MEDLARS (Medical Literature Analysis and Retrieval System) već od 1960. godine, a Chemical Abstracts Service je od 1965. godine počeo procesirati Chemical and Biological Activities (CBAC), ali tada još na magnetnim vrpcama strojnočitljivi oblik baze podataka. Ubrzo i ostali informacijski servisi za izradu sažetaka i indeksiranje ažuriraju svoje baze podataka pa tako nastaju: Engineering Index (1967.) i BioScience Information Service – BIOSIS (1969.).

U Hrvatskoj se prve takve baze na magnetnim vrpcama – Chemical Abstracts u tadašnjem Referalnom centru Sveučilišta u Zagrebu i Current Contents u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu, pojavljuju već sedamdesetih godina i u prvoj polovici osamdesetih godina 20. stoljeća. Do 1970. pretraživanje takvih baza podataka bilo je u serijskom modu (engl. *batch mode; batch* – količina, množina, gomila istih stvari, partija, serija), jer se stalno čekala izrada novih magnetnih vrpca koje su sadržavale tek određeni, tj. limitirani broj podataka. Budući da je upravo medij bio ograničavajući faktor širenja i razvoja baza podataka, ubrzo je pojava diskova s kojih se moglo pretraživati “tzv. *random accessed* načinom (tj. nasumce ili slučajno, poput pojedine pjesme s gramofonske ploče)”, (Jokić, 2000.: 86) omogućila *on-line* pretraživanje. Bibliografski podatci pohranjeni na disku bili su pretraživi prema indeksiranim riječima iz određenog broja polja u zapisu, a sama strategija pretraživanja mogla se mijenjati i ponavljati još tijekom samog pretraživanja.

Sredinom sedamdesetih i Europa se uključuje u svijet *on-line* baza podataka. Prvi europski host osnovali su BRS (Bibliographic Retrieval Service) i Predicast pri Radio Suisse u Bernu pod imenom DATA-STAR. Ubrzo zatim, osniva se i drugi veliki informacijski servis ESA/IRS (European Space Agency/Information Retrieval Service u Frascati, Italija). Osamdesetih raste broj *on-line* baza podataka, proizvođači su najčešće komercijalne ustanove, a pojavljuju se i prve baze s potpunim tekstom (engl. *full text*), primjerice NEXIS, što rezultira pojavom baze s *on-line* novinama i časopisima. Pojavljuju se baze podataka sa sadržajima iz područja društvenih i humanističkih znanosti, zatim numeričke baze s različitim statističkim podacima, baze poslovnih informacija te baze podataka s popularnim sadržajima. “Kao korisnici sve više se uključuju sveučilišne knjižnice i veće javne knjižnice, a hostovi provode i edukaciju knjižničarima i informacijskih djelatnika. Budući da se pojavljuje trend otkazivanja tiskanih časopisa u korist *on-*

³ Host, vendor ili informacijski servis je ustanova (vladina, komercijalna, neprofitna, akademska), koja korisnicima nudi određeni broj baza podataka na vlastitom softveru. Budući da te ustanove jednostavno žive od prodaje informacija, one su često i proizvođači baza podataka na različitim medijima (magnetne vrpce, diskete, CD-ROM, DVD, *on-line*). Najpoznatiji hostovi su Dialog Corporation (Dialog&DataStar), STN International, ORBIT, OVID Online (bivši BRS), OCLC, LEXIS/NEXIS, DIMDI, ESA/IRS, ProQuest Direct (Jokić, 2000.: 91).

line verzija, *on-line* baze podataka počinju se sve više prilagođavati krajnjim korisnicima promjenama jezika za pretraživanje” (Jokić, 2000.: 87).

Nadalje, razvojem CD-ROM (Compact Disc Read Only Memory) tehnologije *on-line* baze podataka, zbog cijene, postaju dostupnim zemljama u razvoju i to osobito u mrežnim verzijama u LAN-u (Local Area Network) i WAN-u (Wide Area Network) čime je omogućeno uključivanje potencijalno većeg broja korisnika.

U drugoj polovici devedesetih iznimno se povećava razvoj telekomunikacija kao i snage računala, pa raste dostupnost velikog broja informacija preko Interneta, što će za posljedicu imati prilagođavanje tradicionalnih *on-line* hostova krajnjim korisnicima stavljanjem na Internet. *Web*, tj. mrežne verzije *on-line* baza podataka omogućavaju pretraživanje sadržaja preko Interneta koji se od početka devedesetih širio zapanjujućom brzinom u svim akademskim sredinama. Tako je u Hrvatskoj od 1990. godine započeo projekt CARNet (Croatian Academic and Research Network) pod pokroviteljstvom Ministarstva znanosti i tehnologije. Popularnosti Interneta pridonijeli su zanimljivi, praktični i svakodnevnici sadržaji, ali i relativno jednostavan način pretraživanja. To je razlog što se sve više svjetskih proizvođača baza podataka odlučuje na *web*-verzije. Budući da baze podataka predstavljaju nezaobilazan izvor znanstvenih informacija, knjižnice svojim korisnicima sve više nude *web*-pristup većini hostova. Korisnici se, pak, s druge strane rado koriste takvim načinom pretraživanja iz praktičnih razloga – ova usluga je za njih najčešće besplatna, zahvaljujući pretplati koju plaćaju državne institucije. Nadalje, *web*-verzije *on-line* hostova daju prednost prirodnom jeziku za pretraživanje, nude potpuni članak, tj. *full text*, ispis, pohranu na disketu i dostavu dokumenata elektroničkom poštom.

Vrste baza podataka

Najčešća podjela baza podataka na: (prema: Jokić, 2000.: 88)

1. tekstualne (bibliografske, baze s potpunim tekstom, adresari)
2. numeričke
3. slikovne
4. zvučne
5. multimedijalne.

Prve baze podataka donosile su samo bibliografske informacije, tj. autora, naslov, izvor u kojem je članak objavljen, ključne riječi, eventualno sažetak. Razvoj baza s potpunim tekstom počinje objavljivanjem novinskih članaka, odnosno cijelih novina dostupnih čitateljima preko ekrana računala. Posljednje nastaju numeričke baze podataka koje donose poslovne i statističke informacije.

Za korisnike je vrlo zanimljiva podjela prema sadržaju. Postoje baze koje indeksiraju i izrađuju sažetke primarnih dokumenata (članaka iz časopisa, knjiga, članaka iz zbornika radova, projekata i sl.) pojedinih znanstvenih disciplina, primjerice MEDLINE za medicinu, INSPEC za područje inženjerstva itd. Osobito su zanimljive tzv. multidis-

ciplinarne baze podataka. Među najpoznatijima su baze koje nudi Institute for Scientific Information (ISI) iz Philadelphije: Current Contents, Science Citation Index Extended, Social Science Citation Index, Art & Humanities Citation Index. “Te baze indeksiraju i izrađuju sažetke za članke iz oko 7.000 naslova časopisa koji bi trebali tvoriti “jezgru” današnje znanosti (obuhvaćena su sva područja znanosti i djelatnosti).” (Jokić, 1998.: 64) U razdoblju od 1990. do 1998. godine broj baza podataka koje obrađuju sadržaje iz područja humanističkih znanosti gotovo da se dvostruko povećao, a broj baza iz područja društvenih znanosti, čak za oko 50 posto, što ih stavlja uz bok bazama koje donose popularne sadržaje i opće informacije (Jokić, 2000.: 90).

Pregled baza podataka za područje društvenih i humanističkih znanosti

Pretraživanje *on-line* baza podataka obuhvaća interaktivnu komunikaciju dvaju ili više računala povezanih telekomunikacijskim kanalom. To može biti komunikacija s velikim računalom nekog informacijskog servisa, koji obrađuje komercijalne baze podataka i s druge strane, osobnog računala za kojim sjedi korisnik s drugog kontinenta, a omogućava je posebna, profesionalna, telekomunikacijska mreža ili Internet i odgovarajući softverski paket.

Pregled hostova i on-line baza podataka za društvene i humanističke znanosti (Rowley, 1988.)

Host	Baza podataka	Tiskani ekvivalent
DIALOG	AMERICA: HISTORY AND LIFE	
	ART MODERN	Art Bibliographies Modern
	MANAGEMENT CONTENTS	
BRS	ERIC	
	MANAGEMENT CONTENTS	
	SOCIAL SCISEARCH	Social Sciences Citation Index
DATA-STAR	ABI/INFORM	
	PREDICAST' FEDERAL INDEX	
	MANAGEMENT CONTENTS	
	FINANCIAL TIMES COMPANY INFORMATION	
BELINDIS	ECONOMIC ABSTRACTS INTERNATIONAL	

Pregled on-line baza podataka prema pojedinim područjima društvenih znanosti (Rowley, 1988.: 376-377)

Područje	Baza podataka	Proizvođač	Tiskani ekvivalent / Opaska
Pravne znanosti	LEXIS	Mead Data Central	potpuni tekst – pravne inform.
	WESTLAW	West Publishers	
	EURO	European Law Centre	potpuni tekst – pravni slučajevi i zakonodavstvo EU
Poslovne, vladine informacije, vijesti	NEXIS	Mead Data Central	potpuni tekst – vijesti, novine
	NNI	Information Access	National Newspaper Index
	PREDICAST'S		
	FEDERAL INDEX		
	ABI/INFORM	Data Courier Inc.	
	ECONOMIC ABSTRACTS		
	INTERNATIONAL	Learned Information Ltd.	
Društvene znanosti	PROMT	Predicasts Inc.	Market abstracts
	SOCIAL SCISEARCH	Institute for Scientific Information	Social Sciences Citation Index
	SOCIOLOGICAL ABSTRACTS		Sociological Abstracts
	PSYCHOLOGICAL ABSTRACTS		Psychological Abstracts
	EXCEPTIONAL CHILD	National Information	
	EDUCATIONAL RESOURCES	Center for Special Education Materials	
Humanističke znanosti	RLIM ABSTRACTS		Music
	ART MODERN		Art Bibliographies Modern
	HISTORICAL ABSTRACTS		Historical Abstracts

U Hrvatskoj se ta mreža zove CROPAK, a komunikaciju omogućava Hrvatski Telekom. Ista komunikacija se odvija i u slučaju pretraživanja komercijalnih baza podataka preko Interneta, no u ovom ću se radu ograničiti samo na opis pretraživanja profesionalnih baza podataka koje su dostupne korisnicima u *web-verziji*, pri čemu se koristi mreža Interneta.

Od kasnih šezdesetih do, prema podacima za 1999. godinu (Williams, 1999., prema: Jokić, 2000.: 92) pretraživanje baza podataka tradicionalnom *on-line* tehnikom nudilo je 1.076 hostova, te je 2000. godine bilo oko 5.500 *on-line* baza podataka za ukupno sva područja znanosti i djelatnosti. Većina ovih baza postupno uvodi i *web-sučelje* za svoje korisnike.

Komercijalne baze podataka za društvene znanosti dostupne u Hrvatskoj

Iako se i u Hrvatskoj ubrzo uviđa da tehničke inovacije nisu samo pomodni svjetski hir, *on-line* pretraživanje baza podataka započinje tek polovicom osamdesetih godina 20. stoljeća, ponajviše zbog nerazvijenosti telekomunikacijskog sustava. Tadašnji Referalni centar Sveučilišta u Zagrebu nudio je pretraživanje hosta DataStar. Od 1986. godine Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu pri Službi znanstvenih informacija nudila je pretraživanje hosta DIALOG, a ubrzo se i Središnja medicinska knjižnica Medicinskog fakulteta u Zagrebu povezala s hostom DIMDI. Specijalna knjižnica INE – Rafinerija nafte Rijeka i Sveučilišna knjižnica u Splitu za svoje korisnike vrše pretraživanje *on-line* baza podataka priključenjem na host DIALOG, a 1998. godine specijalna knjižnica tvornice Podravka povezala se s hostom DataStar. Ti primjeri pokazuju da su se u klasično knjižnično poslovanje sve više počeli uvoditi digitalni mediji, pa se interaktivno povećavala potreba korisnika za nekonvencionalnom, tzv. netiskanom (*non-print*) građom, posebice kao pomoć pri istraživanjima, te posredno i u nastavi.

Današnji broj centara koji obavljaju *on-line* pretraživanja profesionalnih baza podataka u Hrvatskoj, na žalost, manji je od prije spomenutih. “Javno dostupno pretraživanje za sve korisnike omogućavaju tek Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, a specijalne knjižnice u tvornici Pliva u Zagrebu, INI – Rafineriji nafte Rijeka i Podravci u Koprivnici samo za svoje korisnike” (Jokić, 2000.: 98).

Srećom, posljednjih godina raste broj novih i nabavljenih baza podataka, osobito njihove mrežne verzije. CARNet (Croatian Academic and Research Network), tj. Hrvatska akademska i istraživačka mreža korisnicima omogućava mrežni pristup komercijalnim bazama podataka kao jednu od nužnih pretpostavki znanstveno-istraživačkog rada. Jedan od projekata CARNeta je Centar za *on-line* baze podataka čije se sjedište nalazi pri Institutu “Ruđer Bošković” u Zagrebu, a za svoju jezgru izabrao je upravo mrežni program za pretraživanje baze podataka tvrtke Ovid Technologies. Iako ta tvrtka svojim paketom baza uglavnom podržava priodne znanosti, medicinu i tehniku, nudi i multidisciplinarnu bazu Current Contents (CC).

Centar nudi i pristup bibliografskoj bazi podataka ERIC (Educational Resources Information Center) koja omogućava pretraživanje informacija iz područja edukološke znanosti i istraživanje odgojnih, obrazovnih i pedagoških problema koji se prate u cijelom svijetu, kao i bazi podataka PsycINFO/PsycLIT koja pokriva znanstvenu literaturu

iz područja psihologije. Sve te baze dostupne su hrvatskoj znanstvenoj zajednici na *web* adresi: <http://baze.irb.hr/>.⁴

Pri Američkom veleposlanstvu u Zagrebu otvoren je Information Resource Center koji, osim specijaliziranih baza podataka na CD-ROM mediju, omogućava pristup *on-line* bazama podataka LEXIS/NEXIS, GaleNet, Dow Jones Interactive, First Search i ProQuest Direct, od kojih bih izdvojila LEXIS/NEXIS i ProQuest Direct. LEXIS je baza podataka za pravne znanosti, a NEXIS za sve vrste općih informacija iz preko 13.500 izvora u koje su uključeni vodeći svjetski časopisi, novine, tjednici i magazini. ProQuest Direct je baza podataka s potpunim tekstom novina, časopisa i ostale periodike osobito važne novinarima. Sve te baze dostupne su istraživačima (profesorima i asistentima) besplatno, te se mogu pretraživati uz prethodnu najavu i pomoć dežurne službe, koja zahtjeve prima telefonski i elektroničkom poštom na adresu: MBZAGREB@pd.state.gov.

Pristup nekima od ovih baza podataka omogućen je i korisnicima *The Freedom Forum Journalism Library*, koju je utemeljila međunarodna nevladina organizacija *The Freedom Forum*, a nalazi se na Fakultetu političkih znanosti u Zagrebu. Novčanom potporom te nevladine organizacije ova specijalna knjižnica pruža svojim korisnicima uslugu besplatnog pretraživanja *on-line* baze podataka NEXIS s potpunim tekstom članka. Ujedno postoji i mogućnost djelomičnog pretraživanja ProQuest-a, jer knjižnica prima CD-ROM verzije novina *The New York Times* i *USA Today*.

Najveći i najsustavniji posao na konzorcijalnoj nabavi bibliografskih i *full text* baza podataka, napravila je Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, kao središnja matična i sveučilišna knjižnica u Hrvatskoj. Već sam prije spomenula da je NSK-a pri Službi znanstvenih informacija od 1986. godine nudila pretraživanje hosta DIALOG. Tijekom godina, zbog sve većeg broja svojih korisnika različitih profila i potrebe za smanjivanjem financijskih izdataka, pokazalo se da NSK-a sve više ispunjava svoju osnovnu zadaću organiziranjem visokoškolskih knjižnica u konzorcije za nabavu elektroničkih izvora informacija.

Kako cijena za pristup i korištenje određenoga elektroničkog izvora ovisi o broju korisnika te o uvjetima pod kojima mu se može pristupiti (licenciranje), Nacionalna i sveučilišna knjižnica je izradila konzorcije određenih skupina knjižnica prema njihovu interesnom području i tako ušla u nabavu određenih baza podataka.

Za područje ekonomije i menadžmenta kupljena je baza *ABI Inform Global*, koja nudi 860 časopisa s potpunim tekstom te je dostupna uglavnom svim ekonomskim i turističkim fakultetima u Hrvatskoj. NSK je, također, kupila te temeljem petogodišnjeg ugovora ostvarila pristup bazi EMERALD (Electronic Management Research Library Database) čiji proizvođač je MCB University Press iz Bradforda u Velikoj Britaniji, a pruža mogućnost pretraživanja 130 elektroničkih časopisa s potpunim tekstom od 1994. godine iz područja ekonomije, financija, menadžmenta, marketinga, ali i ekonomike

⁴ Pri Institutu "Ruder Bošković" smještena je i baza Hrvatske znanstvene bibliografije, koja je izrađena za potrebe Ministarstva znanosti i tehnologije. Ona omogućava uvid u tekuću znanstvenu produkciju tema unutar programa i projekata koje financira MZT, kao i svakoga pojedinog znanstvenika. Nalazi se na poslužitelju <http://bib.irb.hr>.

zdravstva i ekologije, zapošljavanja, informatičkog i knjižničarskog menadžmenta, te ekonomike obrazovanja. Baza je besplatna za korisnike i dostupna svim članovima zagrebačkog sveučilišta od ožujka 2001. godine na *web* adresi:

<http://www.emeraldinsight.com>.

Pristup bazi omogućava ID kratica (ID od engl. *IDentification* – prepoznavanje, označavanje, identifikacija) koji označava korisničko ime, te *password* (engl. *password* – zaporka, lozinka, šifra), a mogu se zatražiti od nadležne osobe u pojedinoj fakultetskoj knjižnici.

Vrijedi napomenuti da Nacionalna i sveučilišna knjižnica i nadalje svojim korisnicima nudi tiskane verzije ISI-jevih (Institute for Scientific Information) bibliografskih baza podataka i CD-ROM verzije citatnih indeksa (za društvene znanosti najvažniji je *Social Science Citation Index* i *Index to Social Science and Humanities Proceedings* – ISSHP), te klasični *on-line* pristup hostu DIALOG. Korisnicima s područja društveno-humanističkih znanosti dostupne su LAN CD-ROM verzije ovih bibliografskih baza podataka: Art Abstracts, Biography Index, Humanities Abstracts Fulltext, Philosopher's Index i PsycINFO/PsycLIT (tiskana verzija je Psychological Abstracts).

Većinu ovih baza pokriva host CSA (Cambridge Scientific Abstracts) s kojim je suradnju ostvarila NSK-a za potrebe konzorcija knjižnica Zagrebačkog sveučilišta i njima pridruženih instituta (svih odsjeka Filozofskih fakulteta u Hrvatskoj, Fakulteta političkih znanosti, drugih sveučilišnih i općeznanstvenih knjižnica u Hrvatskoj, Instituta za migracije, te Instituta za društvena istraživanja IVO PILAR u Zagrebu). Istoimeno host CSA nalazi se u Bethesda, Maryland, SAD, a urede ima u Hong Kongu, Francuskoj i Velikoj Britaniji. Više od trideset godina bavi se indeksiranjem znanstvene literature i publiciranjem sažetaka elektroničkih publikacija.

CSA je host koji, preko svog Internet servisa, nudi pristup u preko 50 raznih baza podataka. Budući da konzorcij knjižnica pokriva potrebe korisnika društveno-humanističkih znanosti, CSA trenutno nudi *web*-verzije sljedećih znanstvenih područja: *Art & Humanities*, *Computer Technology*, te *Social Sciences*.

Art & Humanities je specijalna kolekcija iz područja umjetnosti, religije, jezika i lingvistike. *Computer Technology* je osobito zanimljivo područje za istraživače informacijskih znanosti, kompjutorske tehnologije, Interneta, knjižničarstva, elektronike, komunikacijske znanosti, grafičke i izdavačke djelatnosti.

Social Sciences je skupina baza podataka Cambridge Scientific Abstracts. Trenutno se sastoji od šesnaest baza, no nabrojiti ću samo neke:

1. *ASSIA: Applied Social Sciences Index and Abstracts* pokriva područje zdravstvene politike, socijalnih službi, ekonomije, politike, rasnih odnosa i obrazovanja iz 650 časopisa iz 16 zemalja svijeta, a obrađeni su podatci od 1987. godine.
2. *ATLA Religion Database* predstavlja indeks članaka iz časopisa i bibliografije knjiga iz svih područja religije. Podatci su uzeti iz više od 1.400 časopisa i 360.000 bibliografija i izvještaja s konferencija o vjerskim pitanjima. Prate se članci objavljeni od 1949. godine, a baza ima i tiskanu verziju.

3. *BHI: British Humanities Index* je baza koja se temelji na više od 320 indeksiranih međunarodnih časopisa iz područja humanističkih znanosti, tjednika i novina koji se objavljuju u Velikoj Britaniji i SAD-u od 1962. godine. Ima tiskanu verziju, te *on-line* tezaurus (pojmovnik).
4. *EconLit* je baza čiji je izdavač *American Economic Association* i predstavlja proširenu verziju časopisa *The Journal of Economic Literature*. Indeksirani su bibliografski podatci i iz drugih časopisa, knjiga i doktorskih disertacija s područja ekonomske teorije i ekonomske znanosti od 1969. godine.
5. *e-psyche* je baza koja pokriva istraživanja iz područja psihologije i njoj srodnih znanstvenih disciplina. Indeksira više od 4.000 časopisa, doktorskih disertacija, izvješća, *web*-stranica od 1998. godine.
6. *ERIC* je već spomenuta baza podataka iz područja pedagogije, odgoja i obrazovanja. Postoje i tiskane verzije *Resources in Education* i *Current Index to Journals in Education*. Bibliografski podatci su od 1966. godine, a baza ima vlastiti tezaurus, te djelomičnu vezu na potpuni tekst članka preko izdavača. Izdavač je *U.S. Department of Education*.
7. *PAIS International* je baza podataka koju čine indeksirane bibliografske jedinice iz više od 460.000 članaka iz časopisa, knjiga, vladinih organizacija, izvješća s konferencija, Interneta, mikrofiševa i međunarodnih udruženja iz preko 120 zemalja, pa su neki zapisi, uz engleski, na francuskom, njemačkom, talijanskom, portugalskom i španjolskom jeziku. Obradeni podatci su od 1972. godine, a izdavač je *OCLC (Online Computer Library Center) Public Affairs Information Service*.
8. *PsycINFO* je baza podataka čiji je izdavač *American Psychological Association*, a nastala je proširenjem prijašnje baze *PsycLIT* na oko 30 posto *full text* časopisa. Indeksirani su znanstveni članci iz područja psihologije, psihijatrije, odgoja, medicine, farmakologije, prava, socijalnog rada od 1887. godine. Ima tiskanu verziju *Psychological Abstracts* i tezaurus za pretraživanje.
9. *Social Services Abstracts* je bibliografska baza podataka, a prati istraživanja socijalnog rada i socijalne politike. Sadržava sažetke i indeksirane podatke iz više od 1.600 serijskih publikacija, doktorskih disertacija i bibliografija knjiga objavljenih od 1980. godine.
10. *Sociological Abstracts* je najrelevantniji sekundarni izvor. To je baza podataka u kojoj je indeksirana međunarodna znanstvena literatura iz područja sociologije i njoj srodnih znanstvenih disciplina, a izdavač je *Sociological Abstracts* iz San Diega u Kaliforniji. Ova baza podataka sadržava sažetke članaka u časopisima i bibliografijama knjiga, doktorskim disertacijama, izvješćima s konferencija, a ima i istoimenu tiskanu verziju.⁵ Obraden je sadržaj 1.779 časopisa od 1963. godine, na tri različita načina:
 - a) cjelovit sadržaj (*core*) – indeksirani su svi članci u svakom broju svakog godišta,

⁵ Tiskanu verziju *Sociological Abstracts*-a redovito prima i knjižnica Fakulteta političkih znanosti u Zagrebu.

- b) prioritetni sadržaj – više od 50 posto izabranog izvora (*priority*),
 c) selektivni sadržaj – obrađeno je manje od 50 posto izabranog izvora (*selective*).⁶

Baza podataka donosi vlastitu podjelu predmetnih područja, popis svih časopisa koji se indeksiraju, objašnjenje dostave cjelovitog dokumenta, tezaursus i klasifikacijsku shemu. Svaki pronađeni zapis ispisan je prema kodiranim kraticama za naslov (TI), izvorni naslov (OT), autora (AU), prebivalište autora (AF), *e-mail* adresu autora (EA), ostale suradnike (OC), izvor ili naziv časopisa (SO) s godištem, godinom i brojem stranica, ISSN broj (IS), CODEN (CD), bilješke (NT), sažetak (AB), jezik (LA), godinu izdanja (PY), vrstu publikacije ili citiranog rada (PT), zemlju objavljivanja publikacije (CP), deskriptore ili ključne riječi (DE), klasifikacijsku shemu (CL), datum unosa u bazu (*update*) (UD) i broj pod kojim je zabilježba izvršena u bazi podataka (AN).

Zanimljivost te baze je i u tome što su indeksirani i hrvatski časopisi, njih 11 – *Društvena istraživanja* (selek.), *Erasmus* (prior.), *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja* (selek.), *Kriminologija & socijalna integracija* (prior.), *Ljetopis studijskog centra socijalnog rada* (selek.), *Migracijske teme* (prior.), *Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru-Razdio filozofije, psihologije, sociologije i pedagogije* (prior.), *Revija za socijalnu politiku* (prior.), *Revija za sociologiju* (cjelovito), *Socijalna ekologija* (cjelovito) i *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci* (selek.).

11. *Worldwide Political Science Abstracts* je zasigurno najzanimljivija bibliografska baza podataka koju nudi host CSA s aspekta znanstvenog istraživača političkih znanosti. Nastala je na temelju prijašnjih baza podataka – *Political Science Abstracts*, koju je objavljivao IFI/Plenum od 1975. do 2000. godine, kao i baze *ABC POL SCI* čiji je izdavač ABC-Clio od 1984. do 2000. godine. Njihovim ujedinjavanjem stvorena je *Worldwide Political Science Abstracts* baza. Sadržava citate, sažetke indeksiranih međunarodnih serijskih publikacija iz područja političke znanosti i njoj komplementarnih znanstvenih područja, uključujući međunarodne odnose, pravo, javnu upravu, javne politike. Popis časopisa, koji bi bio uključen u ovu relativno novu bazu podataka, trenutačno se još doručuje zbog velike mogućnosti proširenja na mnoge međunarodne časopise koji tematski obrađuju područje politologije. Proizvođač hosta Cambridge Scientific Abstracts najavljuje da će se od siječnja 2002. godine, sadašnjih 1.100 naslova časopisa, koje ova baza sadržava, još povećati tijekom tekuće godine. Povećanjem baze podataka omogućit će se i elektroničko povezivanje na potpuni tekst članka. Trenutačno se časopisi indeksiraju s pomoću unaprijed zadanog pojmovnika ("rječnika") od preko 3.000 pojmova, ali potpuni tezaursus ili pojmovnik bit će dostupan korisnicima tek sredinom 2002. godine. Baza se mjesečno nadopunjava, a godišnje se povećava za približno 20.000 novih podataka ili zabilježbi. Već sam spomenula da sadržava podatke obrađene od 1975.

⁶ Obično se sadržaji u elektroničkim bazama podataka obrađuju selektivno i uz znanstveno-stručnu procjenu. Primjer selektivnosti vidljiv je u zastupljenosti publikacija pojedine zemlje, za pojedina znanstvena područja u određenim relevantnim i značajnim svjetskim bazama podataka. "Tako, primjerice, Hrvatska nacionalna bibliografija obrađuje sadržaje cca. 450 do 500 hrvatskih časopisa iz svih područja znanosti i djelatnosti, a od toga je manje od 40% zastupljeno u cjelosti ili djelomice u svjetski važnim sekundarnim izvorima informacija – elektroničkim bazama podataka" (Jokić, 1999.: 94).

godine, a trenutačno je potpuni tekst nekog zapisa dostupan samo za podatke unesene u bazu od siječnja 2001. godine. Nabrojiti ću tek neka znanstvena područja koja su obrađena u *Worldwide Political Science Abstracts*: komparativna politika, razoružanje, ekonomska politika, izborni sustavi, politika zaštite okoliša, povijest i teorija političke znanosti, međunarodni odnosi i trgovina, metodologija i istraživačke tehnike, vojna politika, politička ekonomija, politička psihologija i političko ponašanje, politika i pravo, politika i religija, politika i društvo, javna uprava, političko komuniciranje, sigurnost i obrana. Svi časopisi se indeksiraju na tri različita načina – cjeloviti, prioritetni i selekcionirani ili izabrani sadržaj. Baza podataka WPSA ima posebno naveden iznimno respektabilan savjetodavni odbor (neki od članova su M. Kent Bolton, Francis A. Boyle, Janet Clark, David Farrell, Kenneth Janda, Desmond King, Joseph LaPalombara, Michael Laver, Kenneth N. Waltz) koji svojim znanstvenim i stručnim utjecajem zasigurno podižu kredibilitet i istraživačku vrijednost baze. Na žalost, pregledom popisa časopisa možemo utvrditi da listu čini samo 7 hrvatskih časopisa: *Croatian International Relations Review* (prior.), *Društvena istraživanja* (selek.), *Migracijske teme* (selek.), *Revija za socijalnu politiku* (selek.), *Revija za sociologiju* (selek.), *Socijalna ekologija* (selek.) i *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci* (selek.), a da je izostavljen najvažniji politološki časopis u Hrvatskoj – *Politička misao*. Budući da baza nije do kraja strukturirana, trebalo bi iskoristiti mogućnost, koju nudi proizvođač CSA, davanja sugestija i komentara za naknadno uključivanje časopisa *Politička misao* u tu vrijednu svjetsku bazu podataka iz područja političke znanosti.⁷ Isto tako, spomenut ću da još do sada u Hrvatskoj nije ostvarena kupnja ove vrijedne baze podataka za područje političke znanosti.

Kako se pretražuje host Cambridge Scientific Abstracts?

Korisnici knjižnice Fakulteta političkih znanosti mogu pretraživati sljedeće baze podataka: ERIC, Social Services Abstracts, Sociological Abstracts, BHI: British Humanities Index, Linguistics & Language Behavior Abstracts, te dodatak Supplemental Resources⁸. Spomenute baze podataka dostupne su na *web* adresama:

<http://www.csa1.co.uk> ili <http://www.csa2.com>.

Potrebni ID i *password* (korisničko ime i zaporka) mogu se dobiti od nadležne osobe u bilo kojoj akademskoj knjižnici.

Korisniku se nudi brzo ili napredno pretraživanje. Brzo (*Quick Search*) je pretraživanje baze omogućeno prema naslovu, autoru, ključnoj riječi ili nazivu časopisa. Napredno pretraživanje (*Advanced Search*) omogućava pregled svih polja pojedinog zapisa prema kodiranim kraticama svakog polja (primjerice, *(TI)* = *Title*, odnosno naslov), te

⁷ Proizvođač omogućava kontakt s glavnim urednikom Jillom Blaemersom preko e-maila: jblaemers@csa.com

⁸ CSA nudi osim ovdje opisanih glavnih baza podataka i tzv. “dodatne izvore” (Supplemental Resources), između kojih i Web Resources Database (WRD) koja nadopunjava istraživanje pregledom relevantnih svjetskih web stranica.

kombinirano pretraživanje uz korištenje Booleovih logičkih operatora *OR* = za odnos unije dvaju ili više pojmova (*foreign policy OR international politics*), *AND* = za dva ili više pojmova u relaciji presjeka (primjerice, *election AND Croatia*), *NOT* = za isključivanje nekog pojma iz jednog ili više skupova pojmova, a često zbog riječi dvostrukog značenja (primjerice, *war NOT fight*). Uz to što možemo vremenski ograničiti pretraživanje, nudi se sortiranje rezultata pretraživanja prema godini izdanja publikacije ili rangu relevantnosti uz uvjet da se prikaže samo naslov u kojem se traženi pojam pojavljuje, zatim naslov i sažetak članka, te napokon potpuna zabilježba članka. Napredno pretraživanje nudi mogućnost pregleda triju vrsta indeksa: autora, naziva časopisa i vrste publikacije. Možemo koristiti ponuđeni tezaurus ili pojmovnik, ako nismo posve sigurni u točnost pojma. Pretraživanje možemo spremiti i ponovno ga vratiti, pa zatražiti kombinaciju starog i novog pretraživanja.

Primjer brzog pretraživanja:

Record 2 of 2

TI: Title

"Izbori '95." na Hrvatskoj televiziji i u novinama (TV and Newspaper Coverage of the 1995 Elections in Croatia).

AU: Author

Baranovic, Branislava

SO: Source

Medijska Istrazivanja (Media Research: Croatian Journal for Journalism and the Media); v1 n2 p163-82 1995.

IS: ISSN

1330-6928

NT: Notes

Journal availability: ZNAK doo Rovinj, poslovnika Zagreb (for Media Research) Park Stara Tresnjevka 6/III, 10000 Zagreb, Croatia. Electronic version.

NU: Other Numbers

Clearinghouse: CS751865

AB: Abstract

Presents the results of empirical research of media coverage of recent elections in Croatia. Uses qualitative analysis to examine coverage on broadcasts and in weekly and daily newspapers. Concludes that coverage of political parties was uneven. (PA)

LA: Language

English

PY: Publication Year

1995

PT: Publication Type

143 Reports: Research; 080 Journal Articles

DE: Descriptors

Content Analysis; *Elections; Foreign Countries; *Mass Media Role; Media Research; *Politics

ID: Identifiers

*Croatia; *Media Coverage

SF: Subfile

ERIC, Current Index to Journals in Education (CIJE)

AN: Accession Number

EJ527328

Treba navesti još neke korisne i važne napomene za pretraživanje baza podataka. Osim Booleovih logičkih operatora, bitno je poznavanje i drugih “vještina” pri unosu traženog pojma ili predmeta. Ako nismo sigurni koji je točan pojam što ga tražimo, često se služimo “skraćivanjem” (tzv. *truncation* = kraćenje) pojma uz uporabu zvjezdice (*). Primjerice, pojam *legislat** znači pretraživanje *legislate*, *legislation*, *legislates*, *legislated*. Zvjezdica ili upitnik (?) unutar riječi, primjerice, *wom*n* znači pretraživanje *woman* i *women*, dakle jednine i množine, a *sm?th** označava *smith*, *smyth*, *smythe* itd. Nadalje, pojam u navodnicima, primjerice, “*macroeconomic policy*” označava da tražimo točno taj izraz, inače će se pretraživanje raščlaniti na traženje pojmova *macroeconomic* i *policy*. I, na kraju, pojmove koje tražimo uvijek pišemo malim slovima, osim ako nas takav ispis ne bi doveo do određenog pojma, primjerice, *Turkey* znači državu *Tursku*, a *turkey* označava pticu *purana*.

eIFL Direct projekt u Hrvatskoj

Još jedna vrlo značajna baza podataka dostupna je hrvatskoj akademskoj zajednici od 2001. godine. Financijskom potporom Ministarstva znanosti i tehnologije, te Instituta Otvoreno društvo, korisnicima je omogućen besplatni trogodišnji pristup hostu EBSCO Publishing čiji je proizvođač EBSCO Industries Inc. EBSCO Publishing je jedan od vodećih svjetskih proizvođača elektroničkih časopisa, a suradnja sa zakladom Georgea Sorosa rezultirala je projektom *eIFL Direct* (Electronic Information for Libraries *Direct*). Njime se omogućava pristup *web-verziji on-line* baze podataka u vlasništvu EBSCO Publishing. Institut Otvoreno društvo je u sklopu ovoga zajedničkog programa poticanja razvoja otvorenih društava, novčano potpomognuo dostupnost hostu EBSCO u blizu četrdesetak zemalja svijeta, a posebno u Središnjoj i Istočnoj Europi, zemljama bivšeg SSSR-a, Guatemali, Haitiju, Mongoliji, te zemljama Južne Afrike. U Hrvatskoj je ovaj program sufinanciralo Ministarstvo znanosti i tehnologije. Taj veliki svjetski informacijski konzorcij omogućava *on-line* pristup bazi podataka samo vladinim institucijskim knjižnicama, primjerice, visokoškolskim, nacionalnim, medicinskim, javnim i školskim knjižnicama, istraživačkim institutima, te nevladinim organizacijama koje podupire Institut Otvoreno društvo, osiguravajući tako najnovije znanstvene informacije potrebne profesorima, studentima, istraživačima, vladinim službenicima, političarima, građanima. To su uglavnom engleski znanstveni časopisi iz područja društveno-humanističkih znanosti na elektroničkom mediju, tj. njihova *web-verzija on-line* baze podataka. Osiguran je pristup potpunom tekstu časopisa iz područja obrazovanja (186 časopisa), povijesti (128), umjetnosti (57), zemljopisa (103), jezika i književnosti (216), prava (122), vojne znanosti (9), psihologije (144), filozofije (63), religije (45), političke znanosti (108), ekonomije (545) i sociologije (395). Ujedno, omogućen je pristup medicinskim informacijama preko baze MEDLINE, zatim tehničkim i poljoprivrednim znanostima, knjižničarstvu, pomorstvu, te prirodnim znanostima u užem smislu.

Područje društveno-humanističkih znanosti pokriva oko 3.300 časopisa, zatim novina, *web* stranica, bibliografija knjiga.

Svaka knjižnica iz države članice konzorcija, može odabrati kombinaciju baza prema potrebama svojih korisnika. Nabrojiti ću baze podataka koje se mogu pretraživati

u visokoškolskoj knjižnici koja svojom djelatnošću pokriva područje društveno-humanističkih znanosti:

1. *Academic Search Premier* je baza podataka s 3.288 znanstvenih publikacija s potpunim tekstom iz područja društvenih znanosti, humanistike, odgoja, informatičkih znanosti, jezika i lingvistike, umjetnosti i književnosti, medicine.
2. *Business Source Premier* je baza podataka znanstvenih poslovnih časopisa iz područja menadžmenta, ekonomije, financija, računovodstva, međunarodne trgovine. Omogućava pristup do više od 2.470 časopisa s potpunim tekstom.
3. *Business Wire News* je baza podataka elektroničkih poslovnih vijesti iz cijelog svijeta. Prati se burzovno poslovanje i različite poslovne informacije.
4. *Newspaper Source* je baza podataka s potpunim tekstom ukupno 194 novina, tjednika, magazina, od čega je 159 najpoznatijih američkih novina i 18 međunarodnih.
5. *ERIC* je, već prije spomenuta, baza podataka koju nudi i EBSCO host. Sadržava potpune tekstove iz više od 2.200 izvora, a citate i sažetke iz više od 980 časopisa koji tematski prate područje odgoja i obrazovanja.

Pristup hostu EBSCO imaju sve hrvatske akademske knjižnice, pa tako i korisnici knjižnice Fakulteta političkih znanosti u Zagrebu. Knjižnice prijavljuju broj svoga servera, a pretraživanje ove baze podataka moguće je na *web* adresi:

<http://search.global.epnet.com>.

Potrebni ID i *password* (korisničko ime i zaporka) mogu se također dobiti od nadležne osobe u pojedinoj fakultetskoj knjižnici.

Nakon logiranja otvorit će se *web* stranica EBSCO hosta s ponuđenim baza podataka. Istodobno se može pretražiti i više baza, ali ih je prije toga potrebno označiti. Zatim se pritisne tipka *Enter*, i korisniku se nude 3 načina pretraživanja:

- *Osnovno pretraživanje (Basic Search)* omogućava pretraživanje izabranih baza unosom željenog pojma ili pojmova i njihovom kombinacijom uz pomoć Booleovih logičkih operatora (AND, OR i NOT), a pojmovi se mogu kratiti zvjezdicom (*). Pretraživanje se može suziti uporabom kodova za pojedina polja (*field codes*), a sastoji se od dva slova i označavaju autora (AU), naslov (TI) i predmet (SU), primjerice, *SU Wall Street* označava pretraživanje predmeta *Wall Street* u svakom članku gdje se spominje. Pojmove možemo grupirati uz korištenje okruglih zagrada, čime vršimo kontrolu pretraživanja, jer postavljamo uvjet na koji će se način ono izvršiti. Primjerice, *library or database and education or user* pretražit će se cijela baza o svakom pojmu zasebno, dok (*library or database*) and (*education or user*) znači pretraživanje članaka o edukaciji korisnika koja se odnosi na baze podataka u knjižnicama.

Uz to možemo odabrati pretraživanje potpunog teksta (*full text*), samo članaka koje su recenzirali eminentni stručnjaci (*scholarly/peer reviewed/journals*), možemo odabrati časopis i odrediti period objavljivanja, ili, pak, proširiti pretraživanje na sinonime pojmova koje tražimo kao i na sažetke članaka.

U polju opcija (Options) nude se dvije mogućnosti: *NEAR* (tzv. *proximity option*) i *WITHIN*: N + broj, te W + broj. *NEAR* pronalazi riječi koje su udaljene jedna od druge za određeni broj riječi, primjerice, *election N5 party* daje rezultate gdje su riječi *election* i *party* udaljene 5 riječi jedna od druge pri čemu nije bitno koja se pojavljuje prva. W + broj daje iste rezultate, ali kod ove mogućnosti vrlo je važno koja je riječ navedena prva, jer se ne pretažuje obratan redoslijed. Primjerice, dobit ćemo rezultat *elections and party politics*, ali ne i *party politics and election systems*.

Primjer osnovnog pretraživanja i rezultati:

Searched: Academic Search Premier for election* and Croatia

(1 to 2) of 2 Pages: 1

Record Mark Select Result For More Detail

1. Croatia After Tudjman. By: Bellamy, Alex J.; Problems of Post-Communism, Sep/Oct2001, Vol. 48 Issue 5, p18, 14p, 3 charts, 1 map, 1bw

Full Page Image

2. Yugoslavia: Prospects for stability. By: Gagnon Jr., V.P.; Foreign Affairs, Summer91, Vol. 70 Issue 3, p17, 19p

Full Page Image Full Text

(1 to 2) of 2 Pages: 1

© 2002 EBSCO Publishing. Privacy Policy - Terms of Use

Result 1 of 2 [Tips]

Title: Croatia After Tudjman.

Subject(s): CROATIA -- Politics & government; CROATIAN Democratic Union (Croatia); POLITICAL parties -- Croatia

Source: Problems of Post-Communism, Sep/Oct2001, Vol. 48 Issue 5, p18, 14p, 3 charts, 1 map, 1bw

Author(s): Bellamy, Alex J.

Abstract: Considers why the people of Croatia did not vote Croatian Democratic Union (HDZ) in the 2000 parliamentary and presidential elections. Trends highlighted in the 2000 elections; Factors conspired to ensure victory for the HDZ; Election law preceded each Croatian election in the 1990s.

AN: 5242419

ISSN: 1075-8216

Database: Academic Search Premier

Print: [Click here to mark for print.](#)

View Item: [Full Page Image](#)

Result 1 of 2 [Tips]

© 2002 EBSCO Publishing. Privacy Policy - Terms of Use

- *Vođeno pretraživanje (Guided Search)* nudi odabir opcija koje želimo, uključujući različita polja koja želimo pretražiti (autor, naslov, ISSN...). Limiteri i ekspanderi pretraživanja isti su kao i kod osnovnog pretraživanja.

- *Ekspertno pretraživanje (Expert Search)* ima opće limitere, ali i specifične za pojedinu bazu podataka. Zatim možemo koristiti prošireni izbor kodova za polja, pa se tako uz autora (AU), naslov (TI) i predmet (SU), nudi još mogućnost pretraživanja izvora (SO), sažetka (AB), ilustracije (IL), broja unosa u bazu (AN), ISSN broja časopisa (IS), *full text* (FT), te vrste publikacije (PT). Ova vrsta se pretraživanja bilježi, pa se možemo vratiti na neko od prethodnih i kombinirati ga s novim. Nadalje, možemo odrediti broj prikaza rezultata po stranici, kao i samo prikaz naslova, kratkog ili detaljnog opisa rezultata pretraživanja. Nudi se i spremanje pretraženih bibliografskih zapisa koji se poslije mogu inkorporirati u vlastiti članak, tekst ili neki znanstveni rad. Također postoji mogućnost ispisa rezultata (*full page image* /.pdf/ ili *full text* /.html/) na tiskač ili disketu i slanja na vlastitu elektroničku poštu.

Umjesto zaključka

On-line baze podataka imaju mnoge prednosti, međutim, da bi se osiguralo kvalitetno korištenje pojedinih baza podataka kao izvora znanstvenih informacija, pojavljuje se potreba za trajnom edukacijom informacijskih stručnjaka ili knjižničara, te krajnjih korisnika. Razvoj *World Wide Web*-a, te ostalih tehničkih postignuća uvjetuje knjižnicama razvoj takvih usluga i službi koje će biti u skladu s novim potrebama. "Novo okruženje obvezuje knjižničare, ali i njihove korisnike na preoblikovanje svojih zadataka u znanstveno-istraživačkom radu, tako da korisnici ostanu, ako već ne manje ovisni o informacijskim stručnjacima, onda barem svjesni doprinosa što ga knjižničari ostvaruju pri udovoljavanju njihovim potrebama" (Johnson, 1998.: 83). Ovaj rad prilog je takvom promišljanju.

Literatura

- Castells, Manuel, 2000.: *Uspón umreženog društva, sv. I*, Golden marketing, Zagreb
- Johnson, Ian M., 1998.: Librarians and the Informed User: Re-orienting Library and Information Science Education for the "Information Society", *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*, (41) 1-4: 77-93
- Jokić, Maja, 1998.: Časopis kao sredstvo komunikacije, *Sveučilišni vjesnik*, (44) 2-3: 63-72
- Jokić, Maja, 2000.: Komercijalne baze podataka dostupne tradicionalnom on-line tehnikom, na CD-ROM mediju i web-verziji, *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*, (43) 1-2: 84-107
- Jokić, Maja, 1999.: On-line baze podataka kao relevantni profesionalni izvori informacija za novinare, *Medijska istraživanja*, (5) 1: 93-103
- Kuhn, Thomas S., 1999.: *Struktura znanstvenih revolucija*, Naklada Jesenski i Turk, Zagreb
- Martin, James, 1985.: *Banka podataka za krajnjeg korisnika*, RZ CDD SSOH, Zagreb
- Rowley, Jennifer E., 1988.: *Organising Knowledge: An Introduction to Information Retrieval*, Gower, Aldershot
- Touraine, Alain, 1980.: *Postindustrijsko društvo*, Globus, Zagreb

Irena Frigo-Haltrich

ELECTRONIC DATABASES IN SOCIAL SCIENCES

Summary

Due to their professional selectiveness and the standardized processing, commercial databases are a valuable source of scientific information. This paper describes the rationale behind their emergence and evolution in the sense of technological and content changes that the on-line databases have gone through in their forty-year existence. On today's market there are hosts that offer a plethora of databases. In the Croatian academic community the access is provided via NSK and CARNet. The article lists the examples of surfing on major on-line databases available in the web form (EMERALD, CSA and EBSCO) as the relevant electronic sources of information from the field of social sciences/humanities.

Key words: commercial on-line databases, scientific information, social sciences/humanities.

Mailing address: Fakultet političkih znanosti, Lepušićeva 6, HR 10 000 Zagreb. *E-mail:* ifrihal@fpzg.hr